

ترجمه دري فتواي مفتي اعظم مصر به جواب استفتاي دولت افغانستان پيرامون، صلح در کشور.

{فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ} (سوره النحل: 43).

(الحمد لله وحده والصلاة والسلام على من لا نبي بعده سيدنا محمد رسول الله و على آله و صحبه و من تبعه باحسان إلى يوم الدين)

فتوا در باره صلح و شهروندی:

از مهمترین اصولی که اسلام به آن پرداخته و بر ژرفا بخشیدن ریشه های آن در نفوس مسلمانان تلاش کرده، اصل صلح و مسالمت گرایی است، تا جایی که واژه اسلام که نام این دین است از ریشه سلام، به معنای صلح و آشتی، اشتقاق یافته است، چنانکه خداوند متعال فرموده است: {مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ} (الحج: 78): آیین پدر شما ابراهیم، او بود که قبلاً شما را مسلمان نامید.

اسلام دین صلح است، و در نصوص کتاب و سنت به گستردگی تأکید شده است که از ویژگی های انسان مسلمان پخش سلام یعنی: صلح در میان مردم است، و این که عمومیت یافتن سلم و صلح یکی از مقاصد و اهداف اساسی شریعت اسلامی است، این امر اختصاصی به انسان ندارد؛ بلکه سایه آن بر همه مخلوقات و کائنات گسترده شده و از انسان تا محیط زیست را شامل می شود، و بر همه شهروندان صدق می کند به هر دیار و سرزمینی که تعلق داشته باشند، و این اصل را علمای امت از پایه های ساماندهی به نظام زندگی و سامان بخشیدن به آن شمرده اند.

امام ماوردی در کتاب «أدب الدنيا و الدين» (ص 133، 142، ط. مکتبه الحیاة) می گوید: « بدان که آن چه سبب سامان یافتن امور دنیا شده و احوال آن را منظم و امور آنرا رو به راه می گرداند عبارت از شش چیز با شش قاعده و فروغ آن است: دینی که پیروی شود، حاکمی که سلطه داشته باشد، عدالتی که فراگیر باشد، امنیتی که عمومیت داشته باشد، باروری و حاصلخیزی ای که پایدار باشد و خوشبینی و امیدی که گسترده باشد. اما قاعده چهارم: همانا امنیت عمومی و همه گیری است که جان ها به آن آرامش یابد و همت ها شگوفایی پذیرد و انسان های بی گناه در سایه اش سکینت پیدا کنند، و انسان های آسیب پذیر به انس برسند؛ زیرا با وجود ترس راهی به آسودگی نیست و با وجود تهدید جایی به طمأنینه نمی ماند»

اما در باره سلامت انسان: حجم عظیم نصوص دینی برای تشویق به این کار، میزان توجه شریعت اسلامی به آن را آشکار می سازد، که می خواهد انسان زندگی آرام و با امنیت در زمینه جان، خون و دارایی اش داشته باشد، و از اینرو تجاوز به سلامتی دیگران و ترساندن و تهدید کردن امنیت و آرامش آنان را جرم پنداشته، و گناه کشتن یک نفر را مساوی با کشتن تمام بشریت دانسته است و آن را شنیع تر از هتک حرمت خانه خدا در سرزمین حرم و در ماه های حرام به شمار آورده است.

اما در باره سلامت سرزمین ها: نصوص اسلامی انباشته از سفارش به حفظ و رعایت سلامتی میهن و حمایت آن در برابر هر تهدیدی که متوجه امنیت و ثبات آن می باشد، چنانکه خداوند متعال یکی از مأموریت های اساسی انسان در روی زمین را، آبادی آن قرار داده است نه ویرانی آن.

الله متعال گفته است: {هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا} (هود: 61): او شما را از زمین پدید آورد و از شما خواست تا در آن آبادی کنید.

دین اسلام کیفر کسانی را که امنیت و آرامش کشور را به بازی گرفته و برای انتشار فساد در روی زمین تلاش می کنند و سبب تباهی و بربادی می شوند؛ بسیار سنگین دانسته است زیرا آنان سبب گسترش هرج و مرج به خطر افتادن امنیت مردم هستند، و خداوند فرموده است: {وَلَا تَبْغِ الْفُسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ} (القصص: 77): و در زمین فساد مجوی؛ که خداوند فساد گران را دوست نمی دارد.

از این رو، پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه وسلم) از نخستین لحظات تأسیس دولت اسلامی در مدینه منوره به استوار ساختن پایه های صلح و امنیت و ثبات میان خود مسلمانان و غیر مسلمانان همت گماشت

و در همین راستا بود که میان انصار و مهاجرین پیوند برادری بست، و با غیر مسلمانان توافق نامه هایی را به امضاء رساند تا سلامت وطن و امنیت شهروندان تأمین گردد و زمینه مساعد شود تا دولت مسلمانان به اقتدار برسد.

رهنمود های الهی نیز پیوسته، بر پذیرش هر امری که منتهی به صلح و مسالمت شود و زندگی و دین و امنیت مسلمانان را حفظ کند، تأکید داشته است زیرا این نخستین گام در راستای ساختن امت ها و بر پایی تمدن هاست، چنانکه خداوند متعال فرموده است: **{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَآفَّةً} (البقره: 208):** ای کسانی که ایمان آورده اید همگی در صلح و آشتی درآیید.

و همچنان فرموده است: **{وَإِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ} (الانفال: 61):** و اگر آنان به صلح و مسالمت تمایل نشان دادند تو نیز مایل به صلح باش و کار خود را به خداوند واگذار کن.

زیرا امنیت کشورها و ثبات احوال ملت ها امکان تحقق نمی یابد؛ اگر سرنوشت شان در جنگ افراد و گروه های متخاصم قرار بگیرد، شریعت اسلامی تأکید کرده است که مسلمانان پیرامون حکومت گرد بیایند که فرمائش را بپذیرند، و اطاعت از آن را برای خود الزامی بدانند، و بر اساس توافق و قرارداد مدنی مورد قبول میان حاکمان و مردم عمل نمایند تا از این طریق منافع کشور و مردم تأمین گردد. و از همین رو اسلام از پخش دلهره و اضطراب و دامن زدن به جنگ و نزاع نهی کرده و هرچه را که سبب تفرقه و اختلاف می شود؛ ممنوع قرار داده است زیرا در پی آن هرج و مرج و تباهی پخش و فراگیر می شود. خداوند متعال فرموده است: **{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ} (النساء: 59):** ای کسانی که ایمان آورده اید خدا را اطاعت کنید و پیامبر و اولیای امر خود را نیز اطاعت کنید.

اما اضطراب (هراس افگنی) عبارت از این است که: به فتنه ها و اغتشاشات و نا آرامی ها دامن زده شود و به نام ها و بهانه های مختلف زمینه تعدی به خون و مال مردم فراهم شود. مانند: کافر خواندن حاکم یا دولت یا کافر خواندن گروه مشخصی از مردم، و یا حلال شمردن ریختن خون مسلمان، زیر نام امر به معروف و نهی از منکر یا مباح دانستن خون غیر مسلمانان در سرزمین های شان یا خون کسانی از غیر مسلمانان که با اجازه و حق امنیت به کشور داخل شده اند؛ با این بهانه که دولت های آنان با اسلام در جنگ هستند، و از این قبیل ادعاها و بهانه هایی که سبب ایجاد اضطراب و هرج و مرج می گردد و شبهه هایی را که شیطان برای تبهکاری و جنایت برای آشوبگران و فساد پیشه گان مزین ساخته و زیبا جلوه می دهد؛ همان چیزهایی که برخی از آنها سبب پیدایش خوارج در زمان صحابه و پس از آنان گردید.

و نامگذاری این هرج و مرج به جهاد؛ همانا فریب کاری، تزویر و تلبیس است تا به این بهانه تبهکاری را به خورد کم خردان و ساده لوحان بدهند؛ کاری است که در حقیقت تجاوزگری و بغاوت در روی زمین است. و فاعلان آن بغاوت گرانی شمرده می شوند که اگر دارای قوه و نیروی نظامی بوده باشند، باید با آنان جنگید تا از بغاوت و تبهکاری شان دست بکشند.

اما بکار گرفتن کشتار و ارباب و ویران کردن ملکیت های عمومی در میان جامعه اسلامی: در نزد فقهای مسلمان بنام «حرابه» شناخته می شود و حرابه عبارت است بغاوت و تبهکاری در زمین است؛ و کسی که مرتکب آن می شود؛ سزاوار بالاترین کیفرهای حدود مانند قتل، دزدی و زنا است، زیرا این کار تبهکاری سازمان یافته است که صاحبش را بر ضد جامعه تحریک می کند.

خداوند متعال فرموده است: **{إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ} (المائده: 33):** همانا جزای کسانی که با خدا و پیامبرش می جنگند و در زمین به فساد می کوشند، جز این نیست که کشته شوند یا به دار آویخته گردند و یا دست و پا های شان به خلاف

یکدیگر بریده شود و یا از آن سرزمین (کشور) تبعید و دور کرده شوند. این ذلت و خواری عذاب دنیوی آنهاست و اما در آخرت عذابی بزرگ خواهند داشتند.

اگر در این میان معاهداتی وجود داشته باشد که به هدف توقف جنگ و کشمکش و جلوگیری از ویرانگری و تبهکاری و به هدف تأمین ثبات و زمینه سازی برای پیشرفت و ترقی جامعه، میان دولت ها یا افراد به امضا رسیده باشد، همانا نقض این معاهدات و زیر پا گذاشتن عمدی این توافقنامه ها و ادامه دادن به عملیات محرمانه با کشتن مردم و ویران کردن کشور، این همان فساد است در روی زمین. از این رو شریعت اسلامی از جنگیدن با غیر محاربین یعنی کسانی با مسلمانان نمی جنگیدند؛ آنرا به شدت ممنوع قرار داده است.

خداوند متعال فرموده است: {وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ} (البقره: 190): و در راه خدا با کسانی که با شما می جنگند؛ بجنگید ولی تجاوز نکنید (از اندازه درنگذیرید) زیرا خداوند تجاوزکاران را دوست نمی دارد.

و همچنان از پیمان شکنی و غدر کردن به قرار داد ها و توافقنامه ها به شدت بر حذر داشته، فرموده است: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ} (المائده: 1): ای کسانی که ایمان آورده اید به پیمان ها وفادار باشید.

بنابر آنچه گفته شد؛ کشتار و حلال شمردن ریختن خون مردم و ویران گری در کشور از بزرگترین گناهان کبیره است که شریعت اسلامی بر تحریم آن تأکید ورزیده و عاملان آن را مستحق عقوبت سخت در دنیا و آخرت دانسته است و اگر علاوه بر آن، معاهداتی امضاء گردد که سبب از بین بردن صلح، و ایجاد جنگ ها و فتنه ها می گردد و یا بجای امنیت، هراس و نا امنی را ببار می آورد؛ لذا گناه، فساد و تباهی آن چندین برابر خواهد بود.

والله سبحانه و تعالی أعلم.

أ.د/ شوقی إبراهيم علام

امضاء

مفتی جمهورية مصر العربية
2021/4/26 م

جمهورية مصر العربية
وزارة العدل
دار الإفتاء المصرية
مكتب المفتي

﴿ فَتَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴾ [النحل: ٤٣]

(الحمد لله وحده والصلاة والسلام على من لا نبي بعده سيدنا محمد رسول الله وعلينا لله وصحبه ومن تبعه بإحسان إلى يوم الدين)

بيان حول السلام والمواطنة:

من أهم المبادئ التي اعتنى بها الإسلام وعمل على تعميق جذورها في نفوس المسلمين مبدأ السلام، حتى إن لفظ الإسلام الذي هو عنوان هذا الدين مأخوذ من مادة السلام، قال تعالى: ﴿مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ﴾ [الحج: ٧٨].

فالإسلام دين السلام، ولذا تضافرت النصوص من الكتاب والسنة على أن من شأن المسلم إفشاء السلام ونشره بين الناس، وأن عموم السلام مقصد رئيس من مقاصد الشريعة الإسلامية، ولا يقتصر ذلك على الإنسان، بل يعم بظلاله الأكوان، ويسري من المكين إلى المكان، ويسود المواطنين على اختلاف الأوطان. وعنه علماء الأمة ذلك من قواعد انتظام الحياة وصلاحتها.

قال الإمام الماوردي في "أدب الدنيا والدين" (ص: ١٣٣، ١٤٢، ط. مكتبة الحياة):

[اعلم أن ما به تصلح الدنيا حتى تصير أحوالها منتظمة وأمورها ملتزمة، ستة أشياء، هي قواعدها وإن تفرعت، وهي: دين متبع، وسلطان قاهر، وعدل شامل، وأمن عام، وخصب دائم، وأمل فسيح.. وأما القاعدة الرابعة: فهي أمن عام تطمئن إليه النفوس وتنتشر فيه الأهمم، ويسكن إليه البريء، ويأنس به الضعيف، فليس مخائف راحة، ولا لحاذر طمأنينة] اهـ.

فأما سلامة الإنسان: فإن تكاثر النصوص في الحث على ذلك يوضح مدى عناية الشريعة الإسلامية بأن يحيا الإنسان آمناً على نفسه ودمه وماله؛ فقد جرمت الاعتداء على سلامة الغير أو تهريبه أو تهديد أمنه واستقراره، حتى بلغ إثم من قتل نفساً واحدة إثم من قتل الناس جميعاً، وفاق وزر ذلك عند الله وزر انتهاك البيت الحرام في البلد الحرام في الشهر الحرام.

وأما سلامة الأوطان: فقد حفلت نصوص الشريعة بعناية الإسلام بسلامة الأوطان ورعايتها وحمايتها مما قد يهدد أمنها واستقرارها؛ حتى جعل الله تعالى من مهام الإنسان في الأرض تعميرها لا تدميرها، فقال تعالى: ﴿هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا﴾ [هود: ٦١].

وبالغ في تشديد العقوبة على من يعيث بسلامة الوطن ويسعى في الأرض بالفساد؛ لما في ذلك من تهديد أمن الناس وإشاعة الفوضى، قال تعالى: ﴿وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ﴾ [التقصص: ٧٧].

ولذا حرص النبي صلى الله عليه وآله وسلم منذ اللحظات الأولى لتأسيس دولة الإسلام بالمدينة المنورة على إرساء قواعد السلام والأمن والاستقرار مع المسلمين وغير المسلمين، فأخى بين المسلمين من الأنصار والمهاجرين، وأبرم العقود والمواثيق مع غير المسلمين؛ حتى يستقر سلام الوطن وأمان المواطنين؛ ويكون ذلك سبباً فاعلاً من أسباب إقامة الدولة والنهوض بها.

وكان التوجيه الرباني بتقبل كل طريق يؤول إلى السلم والسلامة ويحفظ على المسلمين أنفسهم ودينهم ووطنهم، لأن ذلك هو الخطوة الأولى لبناء الأمم وإنشاء الحضارات، قال تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً﴾ [البقرة: ٢٠٨]، وقال تعالى: ﴿وَإِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ﴾ [الأنفال: ٦١].

قال تعالى: ﴿إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ [المائدة: ٣٣].

فإذا انضاف إلى ذلك وجود المعاهدات التي تهدف إلى وقف الحروب والنزاعات ومنع التخريب والفساد، وتؤسس للاستقرار وقيام عوامل النهضة والتقدم والرقي بالجماعات -بين الدول أو الأفراد- فإن خرق هذه المعاهدات وتعهد عدم الإيفاء بها، واستمرار القيام بالعمليات الإجرامية من قتل للعباد وتخريب للبلاد هو من الفساد في الأرض؛ إذ نهى الشرع عن محاربة غير المحاربين؛ فقال تعالى: ﴿وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ﴾ [البقرة: ١٩٠]. كما نهى عن الغدر بالعهود والمواثيق؛ فقال تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ﴾ [المائدة: ١].

وبناء على ذلك: فإن القتل واستباحة الدماء والتخريب في البلاد هو من الكبائر التي شدد الشرع على تمرعها وإنزال العقوبة في الدنيا والآخرة على فاعليها، فإن انضاف إلى ذلك خرق العهود التي تدعو إلى إحلال السلام بدلاً عن الحروب والفتن، ونشر الأمان بدلاً عن الذعر والخوف كان ذلك أشد إثماً وفساداً.

والله سبحانه وتعالى أعلم

أ.د/ شوقي إبراهيم علام

مفتي جمهورية مصر العربية
٢٠٢١/٤/٢٦

Web Site : <http://www.dar-alifta.org> , .com , .net
Email : fatawa@dar-alifta.org

العنوان: حديقة الخالدين - الدراسة - القاهرة من ٠ ب: ١١٦٧٥
التليفون: ١٠٧ / الفاكس: ٢٠١٢٦٦٤٣ - ٢٠٢